

Verkorte inhoud	5
Deel I. Culturen	15
1. Introductie	17
1.1. Cultuur als een (on)duidelijk thema	17
1.2. Culturen als interpretatie van verschillen tussen groepen	19
1.3. Een algemene motivatie voor het schrijven van dit boek	20
1.4. Een wetenschappelijke motivatie voor het schrijven van dit boek	23
1.5. Doelstelling van het boek	28
1.5.1. Belangrijke aspecten die bij cultuurvergelijkingen aan bod moeten komen	28
1.5.2. Onderzoeksvragen	29
1.6. Structuur van het boek	31
1.6.1. De opbouw van het boek	31
1.6.2. Leeswijzer bij het boek	33
1.7. Gebruikte werkdefinities	34
1.7.1. Waarover praten we als het over culturen gaat?	34
1.7.2. Werkdefinitie cultuur en culturele identiteit	36
1.7.3. Werkdefinities religie en wereldbeeld	38
1.7.4. Werkdefinitie Cultureel Vergelijkingsmodel	39
1.8. Enkele andere begrippen zoals gebruikt in dit boek	40
2. Een korte geschiedenis van de beeldvorming bij cultuurvergelijking	45
2.1. Inleiding	45
2.2. Algemene observaties	47
2.2.1. Het keerpunt van culturele observatie in de 17 ^{de} en 18 ^{de} eeuw	47
2.2.2. Beeldvorming op beeldvorming	49
2.2.3. Cultuurvergelijking is altijd gekleurd maar kan wel bekritiseerd worden	50
2.2.4. Beschaving als normatieve duiding van cultuur	51
2.2.5. Johan Huizinga en zijn 'Herfstij der middeleeuwen'	54
2.2.6. De Clash of Civilisations als normatieve indeling van culturen	56
2.2.7. De geschiedenis van de culturele geschiedschrijving in de 20ste eeuw	57
2.2.8. De praktijk van cultuurvergelijking vanuit stereotyperingen	61
2.2.9. Amerikaanse interpretatie van culturen als 'smeltkroes' of 'fruitsalade'	62
2.2.10. Religies in culturele contexten	64
2.3. Wetenschappelijke details	66
2.3.1. Theoretische duiding van stereotypering bij culturen	66
2.3.2. De variabelen bij de civilisatietheorie van Norbert Elias	67
2.3.3. Culturele hybriditeit en postkoloniale studies	68
2.3.4. McDonaldization als een voorbeeld voor een mix-culture-model	72
2.3.5. Verbinding ras met cultuur als stereotypering	74
2.3.6. Nieuw onderzoek naar racisme en discriminatie in Nederland	75
2.4. Kritische reflecties	79
2.5. Voorlopige conclusies	80
3. De dagelijkse praktijk van de ontmoeting tussen culturen	83
3.1. Inleiding	83
3.2. De praktijk in de samenleving	83
3.2.1. Aspecten van cultuurvergelijking uit het jonge verleden	85
3.2.2. De invloed van boek en film op het onderscheiden van culturen	87
3.2.3. De inbreng van waarden en normen bij cultuurvergelijkingen	88
3.2.4. Beschavingen als culturen?	89
3.2.5. De natiestaat als culturele identiteit	90
3.2.6. Cultuur en de ontwikkeling van het publieke domein	93
3.2.7. Stereotypering en typologie als instrumenten voor vergelijking	94
3.3. Reacties vanuit de wetenschap	96

3.3.1.	De term multiculturaliteit	96
3.3.2.	Imagologie	97
3.3.3.	Waarden-en-normendebat	98
3.3.4.	Het model van botsende beschavingen bij Huntington	99
3.3.5.	Culturele typologieën in gebruik bij de wetenschap	100
3.4.	Kritische reflecties	101
3.4.1.	De dominantie van de natiestaat in het debat over cultuurverschillen	101
3.4.2.	De scheiding tussen het geloof en de ratio bij Habermas	102
3.5.	De opbouw van het vergelijkingsmodel	103
3.6.	Voorlopige conclusies	104
Deel IIa. Methodiek van vergelijking		105
4. Methoden van vergelijking tussen culturen		107
4.1.	Inleiding	107
4.2.	De praktijk in de samenleving	108
4.2.1.	Het voorbeeld van Murdock en de Human Relations Area Files	108
4.2.2.	Enkele basismodellen bij interculturele communicatie	110
4.2.3.	Culturele communicatie en taalgebruik	116
4.2.4.	De cultuurvergelijkingsmodellen vanuit bedrijfsorganisatie perspectief	121
4.2.5.	Het grootschalig EVS en WVS onderzoek	124
4.2.6.	Het TOPOI-model als voorbeeld van een focus op het individu	127
4.2.7.	Kruispuntdenken als model voor netwerk' culturen	129
4.3.	Reacties vanuit de wetenschap	131
4.3.1.	Reacties op de modellen van Hofstede en Trompenaars	131
4.3.2.	Kritiek op de systematisering van het classificeren van culturen	133
4.3.3.	Andere kritieken op cultuurmodellen	136
4.3.4.	Cultuurverschillen en semiotiek	137
4.4.	Kritische reflecties	139
4.5.	De opbouw van het vergelijkingsmodel	141
4.6.	Voorlopige conclusies	142
5. Culturele waarden en normen in de samenleving		145
5.1.	Inleiding	145
5.2.	De praktijk in de samenleving	146
5.2.1.	Culturele identiteit als vertrekpunt bij culturele vergelijkingen	146
5.2.2.	Een korte uitleg over de term culturele identiteit	146
5.2.3.	Socialisatie, enculturatie en de culturele identiteit	150
5.2.4.	Culturele identiteit versus nationale identiteit	151
5.2.5.	Waarden en normen in de samenleving	154
5.2.6.	Historische ontwikkeling van het begrip waarden' in de samenleving	154
5.2.7.	Wat zijn waarden en normen in een sociaal-culturele context?	156
5.2.8.	Het verschil tussen normen en waarden	159
5.2.9.	Gekozen waarden en normen voor cultuurvergelijking	162
5.2.10.	Etic en emic als twee verhalen over hetzelfde onderwerp	163
5.3.	Reacties vanuit de wetenschap	168
5.3.1.	Individuele versus culturele identiteit	168
5.3.2.	Sociaal en cultureel kapitaal	170
5.3.3.	Onderzoek naar indicatoren van waarden	172
5.3.4.	Deviatie van gedrag: de anomalie van culturele normen	176
5.3.5.	Normen als cultural boundaries	177
5.3.6.	De theorie van de waardencommunicatie	178
5.4.	Kritische reflecties	178
5.4.1.	Waarden en normen als identiteitskenmerken	178
5.4.2.	Culturele identiteit en maatschappelijke waarden	179
5.4.3.	De wisselwerking tussen etic- en emic-verklaringen	180
5.5.	De opbouw van het vergelijkingsmodel	182
5.5.1.	Werkdefinitie van culturele identiteit	182

5.5.2.	Het gebruik van waarden als indicatoren op een continuüm	184
5.5.3.	Verdieping bij dialoog: een dubbele etic-emic-benadering	185
5.6.	Voorlopige conclusies	186
Deel Intermezzo		189
B. Culturele waarden in de antropologie		191
6.1.	Inleiding	191
6.2.	Ontwikkeling cultureel-antropologische theorieën	192
6.2.1.	De beginperiode van de culturele antropologie	192
6.2.2.	Cultuurevolutionisme als theorie voor culturele ontwikkeling	192
6.2.3.	Antropologisch veldonderzoek en het structureel functionalisme	194
6.2.4.	De mens als culturele actor	195
6.2.5.	Het individu versus de collectiviteit	196
6.2.6.	Symbolische antropologie	197
6.2.7.	Het structuralisme bij Lévi-Strauss	198
6.2.8.	Religie en cultuur bij Turner en Geertz in de jaren zestig	199
6.2.9.	De praxistheorieën als brede verbinding tussen structuur en actor	199
6.2.10.	Nieuwe ontwikkelingen cultuurvergelijkingen vanuit de antropologie	202
6.3.	Reacties vanuit de wetenschap	204
6.3.1.	Een Nederlands voorbeeld van cultuurvergelijking en haar gevolgen	204
6.3.2.	Diachronisch geïnterpreteerde data en synchronische theorievorming	205
6.3.3.	Een postmoderne reactie op cultuurvergelijking	207
6.4.	Kritische reflecties	209
6.4.1.	Culturele complexiteit als uitgangspunt	209
6.4.2.	Universalisme versus cultuurrelativisme	210
6.4.3.	Culturele validiteit als veld voor cultuurvergelijking	212
6.5.	Voorlopige conclusies	213
6.5.1.	Uitgangspunten voor een cultureel vergelijkingsmodel	214
6.5.2.	Gekozen perspectieven bij cultuurvergelijkingen	215
6.5.3.	Vastgestelde definitie en doelstellingen cultuurvergelijkingmodel.	216
Deel IIb. Vervolg methodiek		219
7.	Het CWS als een empirisch en niet-normatief vergelijkingsmodel	221
7.1.	Inleiding	221
7.1.1.	Waarom vergelijking van culturen in het multiculturele West-Europa?	222
7.1.2.	Aan welke eisen moet een cultuurvergelijkend onderzoeksmodel voldoen?	223
7.1.3.	Van multidisciplinaire observaties tot een onderzoeksmethode	224
7.2.	De praktijk in de samenleving	225
7.2.1.	De structuur van het CWS-model	225
7.2.2.	De observatie van cultureel gedrag.	226
7.2.3.	De opbouw van het C(R)WS-model	228
7.2.4.	De domeinspecifieke evaluatie van het CWS-model	229
7.2.5.	De structuur en de uitvoering van het CWS-model	233
7.3.	Reacties vanuit de wetenschap	234
7.3.1.	Tijd en risico-mijding als culturele waarden	234
7.3.2.	Culturele dimensies als afbakening van culturen	235
7.3.3.	De problematiek bij 'individualiteit' als waarde	236
7.4.	Kritische reflecties	238
7.4.1.	Religieuze patronen als cultureel kenmerk	238
7.4.2.	Schuld- en schaamteculturen als onderdeel van SEC-waarden	239
7.5.	De opbouw van het vergelijkingsmodel	239

7.5.1.	De evaluatieve domeinen als kenmerk van culturele verandering	240
7.5.2.	De vertaling van gedrag naar waarden: de methodologie van het CWS	241
7.5.3.	Culturele cohesie: collectiviteit	247
7.5.4.	Culturele hiërarchie: autoriteit	248
7.5.5.	Culturele diversiteit: met nadruk op gender	249
7.5.6.	Culturele overdracht: educatie	251
7.5.7.	Onderlinge relatie tussen de evaluatieve waarden	253
7.6.	Voorlopige conclusies	254
8.	Wereldbeelden in een cultureel perspectief	257
8.1.	Inleiding	257
8.2.	De praktijk in de samenleving	258
8.2.1.	De waarde(n) in een wereldbeeld	258
8.2.2.	Paradigmaveranderingen bij Thomas Kuhn en Hans Küng	260
8.2.3.	Het wereldbeeld als kern van het C(R)WS-model	261
8.2.4.	De drie dimensies van het culturele wereldbeeld	262
8.3.	Reacties vanuit de wetenschap	263
8.3.1.	Het ontologische aspect van een wereldbeeld	263
8.3.2.	Het epistemologische aspect van een wereldbeeld	264
8.4.	Kritische reflecties	266
8.4.1.	Natuurlijke metaforen en het wereldbeeld	266
8.5.	De opbouw van het vergelijkingsmodel	266
8.6.	Voorlopige conclusies	267
Deel III.	Toepassing	269
9.	Religie als onderdeel bij cultuurvergelijking	271
9.1.	Inleiding	271
9.1.1.	De verhouding tussen een cultuur en religie in het CRWS-model	272
9.1.2.	De onderlinge beïnvloeding tussen cultuur en religie	273
9.1.3.	Het verschil tussen culturele en religieuze waarden	274
9.2.	De praktijk in de samenleving	275
9.2.1.	Verskil en gelijkheid tussen cultuur en religie	275
9.2.2.	Religies in culturele contexten	276
9.2.3.	Religie in de moderne tijd	277
9.2.4.	De rol van religie bij culturele identiteit	280
9.2.5.	De gelovige en zijn/haar twee identiteiten	284
9.2.6.	Religieuze dimensies in het publieke debat	286
9.2.7.	Religieuze dimensies: context bij Ninian Smart	289
9.2.8.	Religieuze dimensies: context bij Valeer Neckebrouck	290
9.2.9.	Religie en cultuur	292
9.2.10.	Religieuze dimensies als meetbare eenheden in culturen	294
9.3.	Reacties vanuit de wetenschap	297
9.3.1.	De antropologie van de islam	297
9.4.	Kritische reflecties	299
9.5.	De opbouw van het vergelijkingsmodel	300
9.5.1.	De toepassing van de religieuze culturele dimensies in het CWS-model	300
9.6.	Voorlopige conclusies	301
10.	Wereldbeelden, religies en cultuurvergelijking	303
10.1.	Inleiding	303
10.2.	De praktijk in de samenleving	304
10.2.1.	Culturele normen en religieuze waarden als maatvoering voor onderzoek	305
10.2.2.	Beperkingen van de toepassing van evaluatieve domeinen	306
10.2.3.	CRWS-waarden, wereldbeelden en religieuze dimensies.	307
10.2.4.	Het geloofsparadigma in een subculturele context	309

10.3.	Reacties vanuit de wetenschap	310
10.3.1.	Interculturele theologie in relatie tot religie & geloof	310
10.4.	Kritische reflecties	311
10.4.1.	Een methodologisch onderscheid tussen religie en geloof	311
10.5.	De opbouw van het vergelijkingsmodel	314
10.6.	Conclusies	315
10.6.1.	Zijn de doelstellingen ook gehaald?	317
11.	De toepassing van het CRWS-model in de praktijk	319
11.1.	Empirisch onderzoek met gebruik van het CRWS-model	319
11.2.	Omschrijving van de besproken empirische onderzoeken	321
11.3.	De evangelische beweging in Vlaanderen en Nederland	321
11.4.	Sociaal-culturele vergelijking tussen Maghreb en Franse protestanten	325
11.5.	Cultureel religieuze vergelijking tussen gereformeerden en Hindostaanse hindoes.	328
11.6.	Culturele vergelijkingen tussen twee generaties Koreaanse migranten in Duitsland	331
11.7.	Sociaal-culturele analyse van christenmigranten in Rotterdam	333
11.8.	Het Interreligieus Contextueel Dialoogmodel	342
Deel IV. Bijlagen		345
12.1.	Samenvatting	347
12.2.	Samenvatting structuur van de hoofdstukken	352
12.3.	Samenvatting veranderingen in het CRWS-model vanaf 2004	354
12.4.	Perspectieven en waarschuwingen bij een cultuurvergelijkingsmodel	355
12.5.	Grafische weergave van het CRWS-model	362
12.6.	Culturele Evaluatieve Domeinen in een samenlevingsverband	363
12.7.	Stroomschema kort en uitgebreid stappenplan CRWS-model	365
12.8.	Grafische uitwerking van een CRWS-typologie	366
12.9.	Lijst van tabellen en grafieken	368
12.10.	Verklarende woorden-en begrippenlijst	370
12.11.	Bibliografie	377
12.12.	Index namen register	386
12.13.	Index zaken register	388